

Gracjana Dutkiewicz

O pojęciu i istocie zjawiska elit

Colloquium nr 3, 175-184

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gracjana Dutkiewicz
Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

O POJĘCIU I ISTOCIE ZJAWISKA ELIT

STRESZCZENIE

W niniejszym tekście autor stara się dokonać interpretacji pojęcia „elita” oraz uporządkować i opisać najczęściej spotykane definicje i koncepcje zjawiska elit. Analizie zostały poddane wybrane poglądy prezentowane w literaturze przedmiotu, które ilustrują klasyczny i współczesny wymiar koncepcji elit oraz pozwolą na odpowiedź na pytanie sformułowane w temacie.

Słowa kluczowe:

elita, elita polityczna, definicja, koncepcja, teoria.

Społeczne zapotrzebowanie na elity oraz wiara pokładana w elitach, że to te grupy wyróżniane pod względem intelektualnym poprzez przypisywane im zalety, mądrości czy cnoty i o wybitnych cechach osobistych, są w stanie podołać problemom współczesności i przewyciężyć narastające kryzysy, spowodowało, że termin elita jest rozpowszechniany i bardzo często używany, nie tylko przez badaczy elit, polityków czy dziennikarzy, ale i przez zwykłych ludzi.

Współczesne przekonanie społeczno-polityczne o konieczności i dobroczynności istnienia elit w społeczeństwie i państwie nosi nazwę elitaryzmu i elityzmu. Elitaryzm podkreśla, że elita jest stałym elementem struktury społecznej i pełni rolę sprawczą w procesie historycznym. Głosi też potrzebę wyodrębnienia w społeczeństwie jakościowo elit rządzących, obdarzonych nadzwyczajnymi cechami, zdolnościami i uprawnieniami.

Natomiast elityzm oznacza, że każde społeczeństwo jest zawsze rządzone przez elitę¹.

Co zatem oznacza termin elita? Termin ten został wprowadzony do nauk społecznych przez Vilfredo Pareta. Pojęcie to wywodzi się ze słów: francuskiego *élite* – wybór, wybrańcy oraz łacińskiego *eligere* – wybierać. W swym klasycznym rozumieniu oznacza grupę ludzi wyróżniającą się spośród otoczenia określonymi cechami uznanymi za ważne w danej społeczności oraz korzystającą z przywilejów².

Definicja ta, jednak nie precyzuje w stopniu wystarczającym zjawiska elit, ponieważ w literaturze i słownikach termin ten jest rozumiany i interpretowany na wiele sposobów oraz stosowany do opisu w różnych kontekstach.

W opinii Bogusławy Dobek-Ostrowskiej nieścisłość ta wynika z faktu, że obok nazwy „elita” i „elity” funkcjonują równolegle inne określenia, jak elita władzy, elita rządząca, klasa rządząca, klasa polityczna, klasa panująca, przywództwo, grupa kontrolująca czy establishment, co stanowi o pewnym znaczeniowym chaosie³.

Refleksji i krytyki na temat problemów związanych z definicją elity podjął się w swej książce *Elity ich miejsce i rola w społeczeństwie* Janusz Sztumski. Uważa on, że wszystko, co określa się elitą lub czymś elitarnym postrzega się z podziwem i szacunkiem, przypisując temu niezwykłą wartość i znaczenie, chociaż nie wiadomo dokładnie dlaczego i pomimo tego, że elity są tylko określonym wytworem przeróżnych selekcji społecznych. W rozważaniach badacza przekonanie to wynika z historycznych doświadczeń społeczeństw – wojen, rewolucji, postępu w nauce i technice, gdzie wiodąca rola przypadła elitom⁴.

Zdaniem Janusza Sztumskiego we współczesnej socjologii wyróżnia się kilka znaczeń terminu elita. Elita rozumiana jako zbiór osób zajmujących kluczowe pozycje w strukturze władzy, zbiór osób zajmujących najwyższe miejsce na skali autorytetu lub prestiżu, ze względu na posiadanie pewnych kwalifikacji lub właściwości, oraz zbiór osób zajmujących najwyższe miejsce

¹ T. Bodio, P. Załęski, *Przywództwo i elity polityczne*, [w:] *Spoleczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, red. K. A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2007, s. 392-393.

² W. Sokół, M. Żmigrodzki, *Elity polityczne*, [w:] *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, red. B. Szmulik, M. Żmigrodzki, Wydawnictwo Naukowe UMCS, Lublin 2010, s. 455.

³ B. Dobek-Ostrowska, *Elity polityczne*, [w:] *Studia z teorii polityki*, red. A. Jabłoński, L. Sobkowiak, t. II, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998, s. 133.

⁴ J. Sztumski, *Elity ich miejsce i rola w społeczeństwie*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 2007, s. 8-9.

na skali autorytetu lub prestiżu, ze względu na pewne tradycyjne wartości, które są w niej pielęgnowane (elity lokalne czy środowiskowe)⁵.

Niemniej jednak definiując pojęcie elity wskazuje się na dwa podejścia badawcze. Pierwsze ukazuje osoby najlepsze w danej dziedzinie życia społecznego, jak elity polityczne, ekonomiczne, naukowe, artystyczne, sportowe, itd. Drugie utożsamia elitę ze zjawiskiem władzy politycznej, na przykład elita władzy, elita rządząca, elita polityczna, itd.⁶.

Istocie elit swoje badania poświęciło wielu klasyków takich jak Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca, Robert Michels, Karl Mannheim, Harold Dwight Lasswell, Charles Wright Mills czy bardziej nam współczesny John Higley.

Analizy dorobku wyżej wymienionych klasyków podjął się w swej książce *Teorie elit a systemy polityczne* Marek Żyromski. Wynika z niej szereg wniosków, które pozwalają zaprezentować różne koncepcje elit, porównać poglądy oraz wskazać obszary charakterystyczne dla każdego z badaczy.

Elita w koncepcji Vilfredo Pareto oznacza ludzi, którzy dzięki własnym cechom, w dziedzinie swej aktywności, posiadają największe zdolności i osiągnięcia. Pareto twierdził, że są to ludzie wyróżniani według wielkości wpływów oraz władzy politycznej i społecznej. W swoich badaniach zwrócił również uwagę na niezbędne cechy kandydata do elity, jak władza, prestiż czy bogactwo oraz na czynniki determinujące procesy powstawania i rozpadu elit (tzw. teoria krążenia elit)⁷.

W poglądach Gaetano Moski klasa polityczna (elita) jest pojęciem obejmującym zorganizowaną mniejszość rządzących, która posiada atrybuty władzy i narzuca swe decyzje niezorganizowanej większości rządzonych. Zdaniem Moski istniały trzy kryteria wejścia do klasy politycznej: dzielność wojskowa, bogactwo i pochodzenie oraz osobiste osiągnięcia⁸.

W podobnym duchu zjawisko elit oceniał Robert Michels, który podkreślał, że rozwój społeczny uzależniony jest od funkcjonowania zorganizowanej mniejszości w gronie mass. Elita zaprezentowana przez Michelsa to zorganizowana mniejszość w społeczeństwie, która przyjmuje pozycję klasy panującej, zarówno w odniesieniu do grup, jak i ruchów społecznych. Na-

⁵ Tamże, s. 18-19.

⁶ M. Żyromski, *Teorie elit a systemy polityczne*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007, s. 21.

⁷ Zob. V. Pareto, *Uczucia i działania. Fragmenty socjologiczne*, red. A. Kojder, PWN, Warszawa 1994.

⁸ Zob. M. Żyromski, *Gaetano Mosca. Twórca socjologicznej teorii elity*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1996.

wiążąc do masowego zjawiska partii politycznych, określił tę prawidłowość mianem żelaznego prawa oligarchii⁹.

W badaniach Karla Mannheima elita jest to zbiór osób, posiadający dostęp do jednego z trzech kryteriów: kryterium krwi – charakterystyczne dla społeczeństw arystokratycznych, kryterium własności – swoiste dla społeczeństw burżuazyjnych oraz kryterium osiągnięć – typowe dla społeczeństw demokratycznych. Mannheim rozważając też charakter współczesnych elit politycznych wyróżnił cztery procesy związane z ich kształtowaniem się: wzrost liczby elit i związane z tym zmniejszenie się ich władzy, przełamywanie ekskluzywności elit, zmiana zasad rządzących selekcją elit oraz zmiana wewnętrznego składu elit¹⁰.

Poglądy Harolda Dwighta Lasswella wpisują się w koncepcje prezentowane powyżej. Ukazują elitę, jako grupę uprzywilejowaną, która otrzymuje najwięcej tego, co jest do otrzymania. O przynależności do elity w tym ujęciu decydowało kryterium dostępu do prestiżu, dochodu, bezpieczeństwa, zajmowana pozycja w strukturze społecznej i politycznej oraz posiadanie władzy w systemie politycznym¹¹.

Z kolei Charles Wright Mills prezentował stanowisko, że elita jest to grupa ludzi posiadająca formalnie lub nieformalnie władzę. W tym aspekcie wyróżnił on trzy grupy elit – wojskową, polityczną i ekonomiczną. Pisał też, że elita władzy wyłoniona z tych trzech grup ogranicza możliwość dołączenia do tych grup osób niezwiązanych z już istniejącą elitą¹².

Również neofunkcjonalny paradygmat elistyczny Johna Higleya i współpracowników wynika z przesłanek instytucjonalnych, gdzie elita oznacza zbiór ludzi, którzy dzięki swej strategicznej pozycji w kluczowych organizacjach społecznych są w stanie kształtować procesy decyzyjne¹³.

⁹ Zob. R. Michels, *Oligarchiczne tendencje organizacji*, [w:] *Władza i społeczeństwo. Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki*, red. J. Szczupaczyński, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 1995; J. J. Wiatr, *Socjologia polityki*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 1999; J. Nocoń, *Elity polityczne. Studium interpretacji funkcjonalnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.

¹⁰ Zob. K. Mannheim, *Człowiek i społeczeństwo w dobie przebudowy*, PWN, Warszawa 1974.

¹¹ M. Żyromski, *Teorie elit a systemy polityczne...*, dz. cyt., s. 155-186.

¹² Zob. J. Mucha, *C. W. Mills*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1985; C. W. Mills, *Wyobraźnia socjologiczna*, tłum. M. Bucholc, PWN, Warszawa 2007.

¹³ Zob. M. Burton, R. Gunther, J. Higley, *Elity a rozwój demokracji*, [w:] *Władza i społeczeństwo. Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki*, Wydawnictwo Scholar, red. J. Szczupaczyński, Warszawa 1995.

Analizy dorobku polskiego wkładu do teorii elit podjęli się Wojciech Sokół i Marek Żmigrodzki na łamach książki *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*. Spośród polskich badaczy zjawiska elit podkreślili oni twórczość Czesława Znamierowskiego, Kazimierza Smogorzewskiego oraz Włodzimierza Wesołowskiego.

Czesław Znamierowski definiował elitę jako zbiór ludzi, wybrany w pewien określony sposób z większej grupy. Jego zdaniem, w każdej społeczności musiała istnieć elita sprawująca faktycznie władzę, która jest koniecznym i niezbędnym elementem demokracji. W swojej pracy *Elita, ustrój i demokracja* zwrócił uwagę na kryteria wyodrębniania elit obiektywne i subiektywne. Kryteria obiektywne odnoszą się do rzeczywistych aspektów, jak pozycja społeczna, posiadany majątek, pochodzenie. Natomiast kryteria subiektywne dotyczą cech przypisywanych elitom, jak inteligencja, sprawność fizyczna czy zasługi społeczne¹⁴.

Podobnie w badaniach Kazimierza Smogorzewskiego elity postrzega się według ujęcia obiektywnego i subiektywnego. Podejście pierwsze gwarantuje wyższość elicie w danym społeczeństwie, ze względu na jej cechy charakteru, inteligencję i zdolności. Podejście drugie określa zasługi i użyteczność elit.

Z kolei w koncepcji Włodzimierza Wesołowskiego do elity należą ludzie, którzy z racji swojego miejsca w strukturze politycznej podejmują decyzje państwowe lub mają na nie bezpośredni wpływ.

Wojciech Sokół i Marek Żmigrodzki interpretują również samo pojęcie elity jako wyodrębniona, choć niekoniecznie w sposób sformalizowany, grupa przywódcza, która stanowi wzór dla reszty społeczeństwa, kieruje jego życiem oraz określa lub wpływa na kierunek jego rozwoju. Jest usytuowana w różnych segmentach struktury społecznej i niekoniecznie w oficjalnym establishmencie. Szczególne znaczenie autorzy przypisują jednak elicie politycznej i elicie kulturalnej (intelektualnej)¹⁵.

Szerokiej refleksji i krytyki na temat współczesnych analiz zjawiska elit podjął się Zygmunt Bauman, który wskazał na dwa podejścia rozumienia elit. Podejście pierwsze – potocznie określa zespół jednostek wyróżniających się z otoczenia pod jakimś względem, uznany za istotny w danej zbiorowości. W znaczeniu pozytywnym jest to zespół jednostek wartościowych, najwyższej cenionych, przodujących w grupie. W znaczeniu pejoratywnym jest to

¹⁴ Zob. Cz. Znamierowski, *Elita i demokracja*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1991; tenże, *Elita, ustrój i demokracja. Pisma wybrane*, Aletheia, Warszawa 2001; A. Kojder, *Znamierowski Czesław*, [w:] *Encyklopedia socjologii. Suplement*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2005.

¹⁵ W. Sokół, M. Żmigrodzki, *Elity...*, dz. cyt., s. 455.

zespół jednostek odgradzających się od ogółu w poczuciu swej faktycznej lub domniemanej wyższości pod pewnym względem. Podejście drugie – socjologiczne – Bauman uważa za niejednolite i nie zawsze dostatecznie sprecyzowane. Jego zdaniem socjologowie wyodrębniają elitę kierując się trzema głównymi kryteriami: prestiżu, kwalifikacji i władzy. Elita prestiżu jest to grupa posiadająca w danej społeczności najwyższy autorytet, elita kwalifikacji to grupa zarządzająca w określonej dziedzinie aktywności społecznej najwyższymi rezultatami lub możliwościami ich osiągnięcia, elita władzy to warstwa najbardziej wpływowa, mająca największy udział w ważnych dla społeczności decyzjach¹⁶.

W swoich rozważaniach Zygmunt Bauman wskazał też trzy rodzaje koncepcji elit: koncepcje ideologiczno-normatywne, koncepcje historiozoficzne oraz koncepcje systematyczne. Pierwsze ukazują władzę elit jako doskonały typ ładu społecznego. Drugie postrzegają w podziale na elitę i nieelitę istotną cechę wszelkich społeczeństw, traktują zmiany w składzie elit panujących i ich cyrkulacji za główny czynnik rozwoju społecznego. Z kolei koncepcje systematyczne przyjmują badania socjologiczne nad elitą, jej składem i dynamiką jako jedno z możliwych kryteriów widzenia dynamiki społecznej¹⁷.

Zdaniem Moniki Senkowskiej-Gluck pojęcie elity jest również mało precyzyjne. Obejmuje ono wszystkich uznawanych za wyróżniających się i miarodajnych, posiadających z jakichś względów decydujące znaczenie w społeczeństwie, mogących różnić się między sobą pochodzeniem, wykształceniem, obyczajem, stylem życia i mentalnością (np. arystokracja, burżuazja, wyższe kręgi hierarchii urzędniczej, generalicja, intelektualiści, artyści). Autorka określa elitę też przez pryzmat prestiżu społecznego i szczególnego szacunku, jakim jej członkowie cieszyli się w historii badanej epoki, z powodu przynależności do określonych grup, warstw społecznych, środowisk i zawodów oraz z racji osobistych walorów i zakresu oddziaływania¹⁸.

Badając koncepcje elit można zauważyć, że większość z nich zajmuje się wyłącznie funkcjonowaniem elit politycznych i zjawiskiem władzy politycznej. Wynika to zapewne z faktu, że badacze elit wyodrębnili spośród elit część, którą można nazwać elitą polityczną lub jako elitę spostrzegali właśnie tę jej część¹⁹.

¹⁶ Z. Bauman, hasło: *elita*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna*, t. III, PWN, Warszawa 1964, s. 402-403.

¹⁷ Tamże, s. 403.

¹⁸ M. Senkowska-Gluck, *Pojęcie elity i jego przydatność do badań historycznych*, [w:] *Spółczesność polskie XVIII i XIX wieku. Studia o grupach elitarnych*, red. J. Leskiewiczowa, PWN, Warszawa 1982, s. 11 i 16.

¹⁹ T. Bodio, P. Załęski, *Przywództwo...*, dz. cyt., s. 390.

Zdaniem Czesława i Ewy Maj elita polityczna charakteryzuje się kilkoma wyróżnikami, między innymi: statusem w strukturze politycznej społeczeństwa, możliwością niemal imiennego wskazania uczestników systemu decyzyjnego, kompetencjami politycznymi, swoistym dystansem elit wobec mas i vice versa oraz typowym rodzajem zachowań rytualnych, polegających na istnieniu poczucia grupowej odrębności i na posługiwaniu się językiem politycznym i symboliką²⁰.

Elita władzy składa się zatem z ludzi zajmujących najwyższe pozycje w systemie władzy. Osoby te znajdują się w organach ustawodawczych i wykonawczych państwa, zajmują naczelne stanowiska w instytucjach politycznych i w organizacjach ekonomicznych, militarnych, związkowych itp., uczestniczą w procesie kształtowania i podejmowania decyzji państwowych oraz wpływają pośrednio na proces sprawowania władzy²¹.

Zasadniczo do elit władzy zalicza się aktualne elity polityczne sprawujące władzę i tym samym kształtujące życie polityczne danego społeczeństwa, elity gospodarcze, wojskowe, naukowe i dyplomatyczne, które kierują i kształtują takie sfery życia jak gospodarka, wojskowość, nauka, stosunki międzynarodowe, elity sprawujące władzę moralną, którą współtworzą dostojnicy spośród duchowieństwa, filozofów i pedagogów oraz elity zaspokajające uczuciowe lub estetyczne potrzeby danego społeczeństwa jak artyści, pisarze, gwiazdy teatru lub kina oraz czołowi reprezentanci rozmaitych dyscyplin sportowych²².

Koncepcje elit opierają się też na dwóch zasadach wymiany elit: na zasadzie reprodukcji oraz na zasadzie cyrkulacji, albo inaczej na zasadzie krążenia elit. Zasada reprodukcji polega na odtwarzaniu składu elity wyłącznie z własnych szeregów, bez sięgania do zasobów innych niższych warstw społecznych. Zasada krążenia dopuszcza do grona elity osoby nowe na miejsce tych, które się nie sprawdziły²³.

²⁰ Cz. Maj, E. Maj, *Przywództwo i elity polityczne w Polsce. Analiza porównawcza*, [w:] *Elity polityczne w Polsce*, red. K. Pałeczki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1992, s. 108-109.

²¹ Zob. J. Wasilewski, *Kontraktowy Sejm jako miejsce formowania elity politycznej*, [w:] *Początki parlamentarnej elity. Posłowie kontraktowego Sejmu*, red. J. Wasilewski, W. Wesołowski, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1992; W. Wesołowski, *Parlamentarzyści jako część elity politycznej: teoretyczno-porównawcze tło polskich badań*, [w:] *Początki parlamentarnej elity. Posłowie kontraktowego Sejmu*, red. J. Wasilewski, W. Wesołowski; K. Łabędź, *Zmiana systemu w Polsce a elity polityczne*, [w:] *Elity polityczne w Polsce*, red. K. Pałeczki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1992.

²² J. Sztumski, *Elity...*, dz. cyt., s. 33-34.

²³ M. Żyromski, *Teorie elit a systemy polityczne...*, dz. cyt., s. 54.

Analizując zaprezentowane koncepcje trudno jest przyjąć jedną definicję elity. Jak wskazano na początku artykułu nieścisłość ta wynika z faktu, że obok nazwy „elita” czy „elity” funkcjonują równoległe inne określenia, co wpływa na pewien znaczeniowy chaos. Główny problem wynika też z wielości i różnorodności koncepcji elit, prezentowanych w różnym okresie i pod różnym względem, w których termin ten jest rozumiany i interpretowany na wiele sposobów oraz stosowany do opisu w różnych kontekstach. Problem stanowią również posługujący się tym terminem - badacze elit, politycy, dziennikarze, jak i zwykli ludzie, którzy rozumieją elitę inaczej i zwracają uwagę na inne jej właściwości.

Niemniej w badaniach nad elitami zwraca się uwagę, że pierwsze koncepcję charakteryzowały elitę jako wąską, świadomą swych celów i interesów grupę społeczną, rządzącą resztą społeczeństwa. Koncepcje te jednak, przestały odpowiadać cechom nowoczesnych społeczeństw i kolejne koncepcję ukazywały elitę w kategoriach zbioru społecznego, gdzie występuje różnorodność elit i konkurencja pomiędzy poszczególnymi elitami o miejsce w społeczeństwie.

Istoty zjawiska poszukiwać można też poprzez analizę jej znaczenia w literaturze przedmiotu. Elita na tej płaszczyźnie rozumiana jest na dwa sposoby stratyfikacyjny i instytucjonalny. Wymiar stratyfikacyjny określa elitę przez cechy jej położenia społecznego (władza, bogactwo, walory intelektualne, prestiż społeczny), wewnętrzne więzi (więzy towarzyskie czy wspólnota interesów) oraz wspólne treści świadomości (poczucie przynależności do elity). Wymiar instytucjonalny postrzega elitę przez pryzmat instytucji społecznych, cechuje elitę, jako grupę ludzi wyodrębnioną na podstawie kryterium udziału w procesach podejmowania decyzji państwowych oraz wyróżnia elity zajmujące najwyższe pozycję w instytucjach władzy i organizacjach politycznych.

Generalnie teoretyczne definicje elit podkreślają, że elita to wyodrębniona grupa przywódcza, stanowiąca wzór dla reszty społeczeństwa, kierująca życiem społecznym oraz określająca i wpływająca na kierunek jego rozwoju. Przyjmuje się też, że elita to grupa ludzi wyłoniona ze względu na wyjątkowe cechy tylko jej dostępne. Nie da się jednak wyróżnić tych cech, wartości czy jednej kategorii elit, które określałyby wszystkie osoby należące do elity. To od rozwoju społeczeństw i od okresu historycznego zależą cechy jakie skłonni jesteśmy uznawać za wyjątkowe.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bauman Z., *Elita*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna*, t. III, PWN, Warszawa 1964.

- [2] Bodio T., Załęski P., *Przywództwo i elity polityczne*, [w:] *Społeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, red. K. A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2007.
- [3] Burton M., Gunther R., Higley J., *Elity a rozwój demokracji*, [w:] *Władza i społeczeństwo. Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki*, red. J. Szczupaczyński, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 1995.
- [4] Dobek-Ostrowska B., *Elity polityczne*, [w:] *Studia z teorii polityki*, red. A. Jabłoński, L. Sobkowiak, t. II, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.
- [5] Kojder A., *Znamierowski Czesław*, [w:] *Encyklopedia socjologii. Supplement*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2005.
- [6] Krzysztofek K., *Elity polityczne w Polsce*, [w:] *Elity polityczne w Polsce*, red. K. Pałęcki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- [7] Łabędź K., *Zmiana systemu w Polsce a elity polityczne*, [w:] *Elity polityczne w Polsce*, red. K. Pałęcki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1992.
- [8] Maj Cz., Maj E., *Przywództwo i elity polityczne w Polsce. Analiza porównawcza*, [w:] *Elity polityczne w Polsce*, red. K. Pałęcki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1992.
- [9] Mannheim K., *Człowiek i społeczeństwo w dobie przebudowy*, PWN, Warszawa 1974.
- [10] Michels R., *Oligarchiczne tendencje organizacji*, [w:] *Władza i społeczeństwo. Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki*, red. J. Szczupaczyński, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 1995.
- [11] Mills W. C., *Wyobrażenia socjologiczne*, tłum. M. Bucholc, PWN, Warszawa 2007.
- [12] Mucha J., *C. W. Mills*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1985.
- [13] Nocoń J., *Elity polityczne. Studium interpretacji funkcjonalnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.
- [14] Pareto V., *Uczucia i działania. Fragmenty socjologiczne*, red. A. Kojder, PWN, Warszawa 1994.
- [15] Pietraś J. Z., *Patologia elit politycznych*, [w:] *Elity polityczne w Polsce*, red. K. Pałęcki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- [16] Senkowska-Gluck M., *Pojęcie elity i jego przydatność do badań historycznych*, [w:] *Społeczeństwo polskie XVIII i XIX wieku. Studia o grupach elitarnych*, red. J. Leskiewiczowa, PWN, Warszawa 1982.
- [17] Sokół W., Żmigrodzki M., *Elity polityczne*, [w:] *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, red. B. Szmulik, M. Żmigrodzki, Wydawnictwo Naukowe UMCS, Lublin 2010.

- [18] Sztumski J., *Elity ich miejsce i rola w społeczeństwie*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 2007.
- [19] Wasilewski J., *Kontraktowy Sejm jako miejsce formowania elity politycznej*, [w:] *Początki parlamentarnej elity. Posłowie kontraktowego Sejmu*, red. J. Wasilewski, W. Wesołowski, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1992.
- [20] Wesołowski W., *Parlamentarzyści jako część elity politycznej: teoretyczno-porównawcze tło polskich badań*, [w:] *Początki parlamentarnej elity. Posłowie kontraktowego Sejmu*, red. J. Wasilewski, W. Wesołowski, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1992.
- [21] Wiatr J. J., *Socjologia polityki*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 1999.
- [22] Znamierowski Cz., *Elita i demokracja*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1991.
- [23] Znamierowski Cz., *Elita, ustrój i demokracja. Pisma wybrane*, Aletheia, Warszawa 2001.
- [24] Żyromski M., *Gaetano Mosca. Twórca socjologicznej teorii elity*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 1996.
- [25] Żyromski M., *Teorie elit a systemy polityczne*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2007.

THE CONCEPT AND THE PHENOMENON OF ELITES

ABSTRACT

In this text, the author tries to make the interpretation of the term „elite” and organize and describe the most common definition of the phenomenon and the concept of the elite. Analysis have been selected views presented in the literature that illustrate the classic and contemporary dimension to the concept of elites and allow the answer to the question formulated in the subject line.

Keywords:

elite, political elite, definition, conception, theory.